

AZ 1%-OS FELAJÁNLÁSOK MAGYARORSZÁG ÖT LEGNAGYOBB VIDÉKI VÁROSÁBAN

(1% Donations in Five Hungarian Towns)

TÓTH PÉTER

Kulcsszavak:

1% adományozás nonprofit megyeszékhelyek helyi társadalom

A tanulmány öt nagy magyar megyei jogú város, név szerint Debrecen, Győr, Miskolc, Szeged és Pécs nonprofit szervezeteinek helyzetét elemzi a személyi jövedelemadóból történő egyszázalékos átutalásokból megszerzett kedvezmények megoszlása kapcsán. Az elemzéshez az APEH 2007-es és 2008-as egyszázalékos listáit és a személyi jövedelemadóval kapcsolatos települési adatokat használtuk fel. Választ keresünk arra, hogy az egyes települések rendszerváltás idején mutatott nonprofittal kapcsolatos képe igaz-e napjainkban is, illetve bemutatjuk az egyszázalékos kampányt helyi szinten nagyobb eséllyel sikeresen teljesítő szervezetek típusait is.

Az alábbi rövid írás egy formálódó kutatás első lépéseként definiálható. Tekintettel arra, hogy a helyi társadalmak meghatározó szereplői a civilek, a nonprofit szervezetek tagsága, tagozódásuk a helyi közösségbe fontos, sőt létfontosságú működésük szempontjából. A kilencvenes évek elejétől jól érzékelhető folyamatként a vidéki városok váltak az egyesületi élet motorjává. A megyeszékhelyekre és a többi vidéki városra jellemzőbb inkább a nagyobb tagsági létszám (Bocz et al. 1995). Amennyiben helyzetük szilárd és elfogadottságuk megfelelő a közösség tagjainak a körében, akkor egyértelműen adná magát a lehetőség, hogy amennyiben a közösség számára megoldható, hogy számára hasznot hozó szervezetet támogasson, akkor azt meg is fogja tenni. Legjobb lehetőség erre az 1997-től törvényileg szabályozott személyi jövedelemadóból célzottan átruházható egyszázalékos összeg, amivel közcélokat szolgáló nonprofit szervezeteket és kiemelt intézményeket támogathatnak a magyar adózók. Az egyszázalékos bevételek alapján a nonprofitokról kialakítható kép azonban jócskán torzít. Az általánosan elfogadott nézettel ellentétben, ahol a nonprofit szervezetekre a legjellemzőbb az, hogy mind létrejöttükben, mind munkájukban a társadalmi önszerveződés igénye, az állampolgári és egyéni önkifejezés és a társadalmi szolidaritás nyilvánul meg, az egyszázalékos vizsgálatok kapcsán inkább azon közpénzekből fenntartott, vagy költségvetési intézményeink kerülnek előtérbe helyi szinten, akik a nonprofit formát egy plusz jövedelemszerző tevékenységnek fogják fel, amellyel alulfinanszírozott mivoltukon segíthetnek. Ebből a tényből kifolyólag az alapítványi formában működő, oktatási és egészségügyi irányultságú szervezetek érhetnek el jó eredményt helyi szinten. Az egyszázalékos felajánlások területi megoszlása kapcsán pedig arra a következtetésre jutottunk, hogy a gazdaságilag fejletlenebbnek mondható településeken a nonprofit munka egyfajta munkahelyteremtő lehetőség is, melyet a nagyobb számú aktív szervezet és nagyobb összegű egyszázalékos felajánlások bizonyítanak.

Az 1%-os felajánlások tizenkét éve Magyarországon

Magyarország elsőként vezette be a személyi jövedelemadóból célirányosan, közcélú feladatok ellátását végző szervezeteknek utalható meghatározott összeg lehetőségét, ami a köztudatban egyszázalékos felajánlásként él. Előzményeként az 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról már a következőket tartalmazta:

„Rendelkezés a befizetett adó meghatározott részének közcélú felhasználásáról

45. § (1) A magánszemély nyilatkozatban rendelkezhet az összevont adóalapja adójának az adókedvezmények levonása után fennmaradó része (befizetett adó) egy százalékáról, amelyet az APEH a nyilatkozatban megjelölt kedvezményezett javára utal át.

(2) Az (1) bekezdésben említett kedvezményezett a közcélú tevékenységet folytató vagy támogató szervezet, intézmény, alap, alapítvány lehet.

(3) Az e §-ban foglalt rendelkezést megvalósító eljárást és a kedvezményezettek körét külön törvény szabályozza.”

A fent említett külön törvényt (1996. évi CXXVI. törvény) az Országgyűlés 1996. december 19-én fogadta el, a magyar adófizetők tehát 1997 óta élhetnek ezzel a lehetőséggel, ami 1998-tól további egy százaléknyi szabadon „címkézhető” pénzzel bővült, amit az egyházak, illetve kiemelt költségvetési előirányzatként megszabott kezdeményezések számára utalhat minden magyar adózó. Ezzel a két elemmel a magyar adófizetők merőben újszerű módon, egy egyszerű nyilatkozat kitöltésével „adományozóvá” válhattak, jogot kaptak, hogy rendelkezzenek a közpénzek egy része felett. A kezdeményezés Európa több országában is követésre került. Szlovákiában és Litvániában 2002-től, Lengyelországban 2003-tól, Romániában 2004-től adott a magyaréhoz hasonló lehetőség az adózók számára, de Japánban is foglalkoznak vele megyei szinten, és Csehország, Grúzia, Macedónia és Ukrajna is érdeklődnek a modell iránt.

A civil szektor kutatása a kezdetektől fogva jelentős eredményeket hozott, a szektor kialakulásának és fejlődésének pontos képét megrajzolva Magyarországon. A témát elsődleges kutatási prioritásként kezelő Nonprofit Kutatócsoport is működik hazánkban – a témához illően, egyesületi formában –, azonban az egyszázalékos kampányok tényleges hatásával kapcsolatban még a mai napig nem született átfogó jellegű kutatás. A törvény megszületése előtt és a kezdeti évek több vitát is elindítottak arról, hogy vajon szabad-e ekkora önrendelkezési jogot adni a lakosságnak (Bossányi 1997; Mészáros–Sebestyén 1997). El tudják-e dönteni az állampolgárok, hogy melyek a valóban fontos, támogatandó ügyek és szervezetek? A vita másik pontja pedig arról szólt, hogy az így elvégezhető könnyű adakozás csökkenti-e a társadalom támogatási kedvét az év további részében. Az eltelt 13 év részben választ adott a kérdésekre. Egyrészt a támogatási kedvet egyáltalán nem csökkentette az új lehetőség, másrészt pedig folyamatos bővülésen ment át a rendszer, ami a felajánlott összegek és az összegből részesülő szervezetek számát illeti (1. táblázat).

1. TÁBLÁZAT

Az 1%-os támogatásban részesülő szervezetek száma, a felajánlók és az átutalt összeg változása 1997 és 2009 között
(Organizations Supported in 1% Program, Change in Number of Transfers and Amount of Money between 1997 and 2009)

Év	Érvényes nyilatkozatok száma civil szervezetekre (db)	Érvényes nyilatkozatok száma összesen (db)	Közvetéppévezetők száma* (fő)	Civil szervezetek felajánlott összeg (Mrd Ft)	I nyilatkozat átlagosága csak civil szervezetekre (Ft)	A felajánlott összeg / civil szervezetre eső átlaga (Ft)	A közvetéppévezetők javára felajánlott összeg (Mrd Ft)	Legutóbb egy érvényes nyilatkozatot benyújtó magánkézbevitel száma (millió fő)
1997	1 058 362	-	15 949	1,85	-	115 995	-	-
1998	1 190 041	-	16 886	2,28	-	135 023	-	-
1999	1 152 402	-	17 967	2,87	-	159 737	4,43	1,16
2000	1 282 920	-	18 328	3,7	-	201 877	5,86	1,339
2001	1 299 155	2 028 000	18 628	4,32	3 325	233 652	6,9	1,36
2002	1 330 218	2 082 000	20 290	5,16	3 879	255 750	8,3	1,375
2003	1 396 833	2 193 000	22 018	6,2	4 439	279 650	10,12	1,437
2004	1 364 376	2 185 000	23 255	6,9	5 057	302 006	11,55	1,398
2005	1 334 881	2 167 000	24 957	7	5 244	280 482	11,82	1,37
2006	1 342 824	2 209 000	25 785	7,7	5 734	298 623	13,15	1,38
2007	1 533 052	2 633 000	27 785	8,8	5 740	316 717	14,97	1,63
2008	1 700 000	2 816 000	28 872	9,4	5 329	325 574	16,2	1,71
2009	1 600 000	2 716 000	29 741	9,7	6 062	328 035	16,6	1,67

* egyházzal és Kiemelt Költsegvetési Ellátással egyenlő

Forrás: APEH.

Sajnos az előző tendencia nem jellemezte a felajánlók körét. Az érvényes nyilatkozatok számának növekedése nem volt akkora arányú, a felajánlók körének bővülése nem volt olyan látványos. Míg a kedvezményezetteknek felajánlott összeg tíz év alatt, 1999 és 2009 között négyszeresére emelkedett és a kedvezményezettek száma is majdnem megkétszereződött, addig a nyilatkozatot tevő adózók száma 1997-ben kétharmada volt a jelenlegi számnak. A felajánlások gyűjtésében részülni kívánó szervezetek kereslete gyakorlatilag egy konstans kínálattal találkozik. Ezt kompenzálja némiképp az, hogy a felajánlott összegek is folyamatosan nőttek az életszínvonal és a fizetések növekedése miatt, amit kissé leront, de nem egyenlítő, ha figyelembe vesszük az inflációt is.

További kutatások arra is fényt derítettek, hogy az egyszázalékos rendszer tovább élezte a különbséget a civil szervezetek között, mivel az 1997-re letisztulni látszó civil palettán a kialakuló „elit-szervezeteknek” kedvez. A megszerezhető pénzösszeg nagy hányada a fővárosban székhellyel rendelkező, adománygyűjtésre specializálódott, a közönség számára közérthető és érzelmileg megindító tematikákkal és célokkal operáló szervezetekhez jutott és jut még a mai napig is. Nem beszélve arról a folyamatról, ami kitermelte azon szervezetek megjelenését, akiknek megalapításakor az alapítókat kizárólag az 1% megszerzésének szándéka vezérelte. Néha a megadott magasztos célok helyett teljesen másra felhasznált összegekből fakadó botrányok és szervezetek pénzfelhasználása kapcsán a transzparencia hiánya sem kedvezett új felajánlói csoportok belépésének (*Egyszázalékos...* 2007). A botrány sem vette el a kedvét a lakosságnak a felajánlásoktól, sőt a felajánlással élni nem kívánók csoportjára sem volt jellemző a nagyfokú elégedetlenség vagy bizalomhiány (Kuti 2008). Az egyszázalékos törvény hatása tehát kettős volt, mivel növelte a versenyt a szervezetek között, új forrásokat teremtett az addig egyeduralkodó állami források mellett, de nem teremtette meg az esélyegyenlőséget a megszerezhető pénzekért indított kampányokban (Bocz 2009). A korábban is jól szereplő, jól kommunikáló, pénzgyűjtésre szakosodott, alapítványi formában működő szervezetek váltak a legsikeresebbekké ezen a platformon.

Az országos elit

Amennyiben több évre visszamenően vizsgáljuk az egyszázalékos bevételek alakulását, a bevételi listákat áttekintve láthatjuk, hogy az egyszázalékos felajánlások országos listáján a legtöbb bevételt elnyerő szervezetek rangsorában lényegi változás nem történt az elmúlt évek során. Bár Kuti (2008, 89) szerint ezen szervezetek csoportja is esetleges, ha az évente befolyt összegek nagyságát nézzük, de az tény, hogy az elmúlt 10 év során a legtöbb támogatást elnyerő szervezetek rangsorában lényeges változás nem történt, ahogy azt a 2. TÁBLÁZAT is mutatja. Nem készült még arról sem átfogó kutatás, hogy az 1%-ért „harcba szálló”, bevétel szempontjából az elitet alkotó alapítványok kampányköltsége és a befolyt összeg felhasználásának módja között milyen kapcsolat van. A témát a nagyobb botrányok után csak a sajtó próbálta meg körüljárni (Rácz 2006; *Egyszázalékos...* 2007).

2. TÁBLÁZAT

*A legtöbb 1%-os felajánlást kapott tizenöt kedvezményezett, 2007–2008
(List of Top 15 Recipients with the Biggest 1% Offered 2007–2008)*

Szervezet neve	2007	2008
Gyermekrák Alapítvány	1	1
Rex Kutyaotthon Alapítvány	2	4
Gyermekétkeztetési Alapítvány	3	7
Heim Pál Gyermekkórház Fejlesztéséért Alapítvány	4	3
Együtt a Leukémiás Gyermekekért Alapítvány	5	2
Dévai Szent Ferenc Alapítvány	6	8
SOS Gyermekfalu Magyarországi Egyesülete	7	9
Magyar Rákellenes Liga	8	12
Együtt a Daganatos Gyermekekért Alapítvány	9	5
A Rák Ellen, az Emberért, a Holnapért Társadalmi Alapítvány	10	23
Bethesda Kórház Alapítvány	11	10
Piros Orr Bohócdoktor Alapítvány	12	14
Peter Cerny Alapítvány a Beteg Koraszülöttek Gyógyításáért	13	6
Kézenfogva Összefogás a Fogyatékosokért Alapítvány	14	46
Magyar Koraszülött Mentő Alapítvány	15	–

Forrás: APEH adatbázis alapján saját szerkesztés.

A fenti elit bevételeinek mértéke sem állandó. Évről-évre változik az általuk begyűjtött felajánlások összege, ami Kuti Éva (2008) szerint a szektor esetlegességének a mutatója.

Az összes eddig elvégzett egyszázalékos kutatásra és elemzésre jellemző azonban, hogy országos szinten vizsgálta a témát, az elittel csupán a teljes, országos lista felhasználásával foglalkozott. Eközben pedig tudjuk, hogy amennyiben a településeket vizsgáljuk a főváros kihagyásával, egészen más kép tárul a szemünk elé. Települési szinten az országos szervezetek kisebb hatással bírnak, a szervezetek többsége a helyi társadalmakba integrálódva, települési, maximum regionális hatókörrel végzi munkáját (Bocz 1999). A szervezeti működés hatékonysága szempontjából is a megyeszékhelyek és a nagyobb városok és lakosságuk mutatnak pozitívabb képet országos összehasonlításban, mind a tagság, mind az önkéntes munka terén (Czike–Kuti 2006; Osváth 2009). Ezen okból kifolyólag fordultunk az öt nagy megyeszékhely felé.

A kutatás módszertana

Miért tartjuk jónak az egyszázalékos adatok vizsgálatát a nonprofit szektor vizsgálata szempontjából? Egyrészt azért, mert a szektor összetételét, viszonyait jelző mutatók többsége – gondolunk itt a KSH adataira – nem megfelelően tükrözik a szektor tényleges helyzetét. Az adatok között szereplő szervezetek nagy hányada

ún. „alvó” szervezet: nem működik, elfelejtették megszüntetni vagy csupán teljesen passzívan léteznek. Az egyszázalékos adatok felhasználásával a nonprofit szektor aktív szereplőit tudjuk kiemelni, hiszen az APEH adatbázisaiba bekerülő szervezetek legalább az egyszázalékos felajánlások megszerzéséért aktivizálták magukat. Az 1% megszerzése ugyanis a pénzszerzés egy, a korábbiaktól eltérő útja, ahol nem az állami döntéshozókat, vagy a helyi hatalmat, hanem magukat az adófizetőket kell meggyőzni arról, hogy a szervezet érdemes a támogatásra. Hogy a fenti gondolatmenetet plasztikusan érzékeltetni tudjuk, tekintsük át Győr Megyei Jogú Város nonprofit szervezeteit jellemző különböző adatokat. A KSH 2008-as adatai szerint a településen regisztrált nonprofit szervezetek száma 1084 darab volt az év végén. A város önkormányzata által kiadott *Civil Paletta* néven futó kiadvány – amelybe a bekerüléshez csupán annyi szükségeltetik, hogy a szervezet jelezze szándékát az önkormányzat illetékesei, a *Győr Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala Önkormányzati és Ügyvitelszervezési Iroda* felé – már csupán 316 darab szervezetet említ (*Civil Paletta...* 2008). Az APEH egyszázalékos adatbázisaiból pedig egy még kevésbé népes csoport képe tárul elénk, hiszen 2007-ben 290, 2008-ban pedig 295 darab győri székhelyű szervezet szerepelt a listán. Elmondható tehát, hogy a regisztrált szervezetek kevesebb, mint egyharmada látszik aktívnak Győr városában. (Az APEH adatai közé nem számoljuk bele azon szervezeteket, amelyek megalakulása óta még nem telt el két pénzügyi év, azaz nem jogosultak még erre a felajánlásra. Tekintettel arra, hogy a nonprofit szektor bővülési volumene 1997 óta jócskán visszaesett, ez a növekedés nem lehet jelentős 2006 és 2008 között sem.)

Öt nagy vidéki megyei jogú várost vizsgáltunk meg közelebbről kutatásaink során. Győr, Pécs, Miskolc, Debrecen és Szeged került bele a vizsgálatba. Budapestet kihagytuk, mivel a főváros adatait jelentősen torzítja, hogy szinte az összes jelentős országos hatókörű nonprofit szervezetnek itt van a központja, de külön kitérünk rájuk az országos összehasonlítás során. Az APEH honlapjáról 2006 óta letölthető éves egyszázalékos listákból válogattuk le a fenti öt város 1%-ot kapó nonprofit szervezetek listáját. 2008-tól nem csupán az összeg, de a felajánlók száma is szerepel az adatbázisban, amiből a szervezetek támogatottsága is felmérhető volt. Ezekhez az adatokhoz csatoltuk az APEH személyi jövedelemadóra vonatkozó adatait és a település egyéb adatait a KSH Területi Statisztika adataiból. Mindkét adatbázist a VÁTI honlapján található TEIR adatbázisból töltöttük le. A 2007-es adatok használatát pedig az indokolta, hogy felmérésünk idejében még csak a 2007-es személyi jövedelemadó adatok voltak elérhetőek települési szinten az APEH adatbázisában.

Az öt megyeszékhely főbb adatai

Több korábbi kutatás is rámutatott már arra, hogy az adott település lakosságának összetétele, a település gazdasági fejlettsége, sőt gazdasági múltja is nagyban meghatározza azt, hogy milyen tevékeny, színes civil élet alakulhat ki, ami a létrehozott civil szervezetek számában és azok aktivitásán is meglátszik. A civil szerveződések

tengernyi irodalmából csak nagyon kevés foglalkozik a témával olyan szemszögből, ami a területiség hatásait is figyelembe veszi. Ezek egyike Rechnitzer János egy korai műve (1998), melyben kísérletet tett arra, hogy a nonprofit szektor mutatóinak különbözőségét területi eltérésekre vezesse vissza a rendszerváltás utáni Magyarországon. Az általa kialakított kép, miszerint a nagy egyetemi városok, amelyek megfelelő sűrűséget biztosítanak a fehér galléros dolgozóknak, jelentős szellemi és kulturális potenciállal bírnak, sokkal alkalmasabb terepül szolgálnak a civil szerveződéseknek, mint azok a városok, amelyek történetében a kék galléros hagyomány, az ipari meghatározottságú múlt jelentősebb, még a mai napig hatással van a szektorra. Ezt a jelenséget a későbbiekben Kákai (2009) is alátámasztotta, kiegészítve az ország nyugati és keleti részei közötti különbségekkel.

Meglátásuk szerint a civil szektor helyzetét befolyásoló tényezők a szervezetek lehetőségeit is jól behatárolják, hiszen ugyanazon elemek befolyásolhatják a szervezetek működését, mint az azokat támogató lakosság vélekedését a szektor támogatásáról. Az önkéntességről, az adományozási kedv szociodemográfiai háttérváltozóiról Czike Klára és Kuti Éva (2006) kutatásából értesülhettünk, ahol az iskolázottság nagyon fontos, az adományozási hajlandóságot pozitív irányba húzó összetevőként jelent meg. Az általunk felhasznált adatok hasonló képet festettek az öt városról. Bár mind az öt város egyetemi városként jellemzi magát 2009-ben, de több évtizedes felsőoktatási hagyományokkal Debrecen, Pécs, Szeged és Miskolc rendelkezik csupán. Az ipari szerkezetváltás pedig Győrre és Miskolcra érvényes. A 3. táblázatban szereplő adatok plasztikusan mutatják ezt a különbséget. A 10 ezer lakosra jutó regisztrált szervezetek száma a legalacsonyabb Győrben, a legmagasabb pedig Szegeden.

3. TÁBLÁZAT

Egyszázalékos eredmények a vizsgált öt településen, 2007
(1% Results on the Five County Seats in 2007)

Település	Regisztrált nonprofit szervezetek száma (db)	Egyszázalékhoz jutó szervezetek száma (db)	Egyszázalékos arány* (%)	Civileknek kiutalt összeg** (Ft)	10 000 lakosra jutó nonprofit szervezet (db)
Debrecen	1820	492	41,85	158 217 097	88,7
Győr	1066	290	49,92	138 025 884	82,8
Miskolc	1699	462	53,99	152 759 220	94,9
Pécs	1604	461	55,59	151 794 929	102,4
Szeged	1607	431	54,22	160 023 007	169,0

* A településen befizetett összes személyi jövedelemadó 1%-a és a település kedvezményezettjei által megszerzett összeg aránya.

** Az összes, településen található kedvezményezettből csak a civileknek átutalt összegeteket tettük figyelembe.

Forrás: APEH, TEIR adatbázis alapján saját szerkesztés.

Ha azt a feltételezést vesszük alapul, hogy a szervezetek nagy hányada helyben tevékenykedik, és a neki székhelyéül szolgáló település lakosságának szolgáltató, illetve velük van szorosabb kapcsolatban, akkor ez ahhoz vezet, hogy egy aktívabb kampánnyal a kevesebb szervezettel rendelkező település civiljei több pénzhez juthatnak, mivel kisebb versenyben kell megküzdeniük a felajánlásokért. A helyben felajánlott 1%-ok a szoros kapcsolatot támasztják alá. Az egyszázalékos arányt az adott éven a településen befizetett összes személyi jövedelemadóból átutalható egyszázalékos összeg és a ténylegesen, a településen működő szervezetek számára átutalásra került egyszázalékos összeg arányából kaptuk meg. Az így kapott értékek használhatóságát árnyalja, hogy a lakosság egy része országos szervezeteknek juttatta a felajánlását, ami nem ebben a körben jelenik meg, másfelől léteznek olyan szervezetek, amelyeknek a hatóköre túlnyúlik a település határain, tehát joggal tarthatnak számot a település vonzáskörzetében élők felajánlásaira, vagyis náluk a más településeken bejelentett adózók 1%-ai is növelik a bevételt. Ennek fényében a fent szereplő adatok tehát csak közelítik a valóságot. Végeredményként mégis elmondható, hogy az országos átlagnál (az adózók 45%-a rendelkezik adójának 1%-áról) magasabb a felajánlási arány a vizsgált települések között Pécsen, Szegeden, Miskolcon és Győrben, alacsonyabb pedig Debrecenben. A 4. táblázatban a 2008-as adatokat használtuk fel. Ebből jól bizonyítható a fenti állításunk második fele, vagyis az, hogy a kisebb versenyre kényszerített szervezetek több pénzhez juthatnak. A vizsgált városok közül kiemelkedik Győr, mivel itt a legmagasabb az egy szervezetre jutó átlagos felajánlás összege, a leg-kisebb pedig Pécsen és Miskolcon.

4. TÁBLÁZAT

Egyszázalékos eredmények a vizsgált öt településen, 2008
(1% Results on the Five County Seats in 2008)

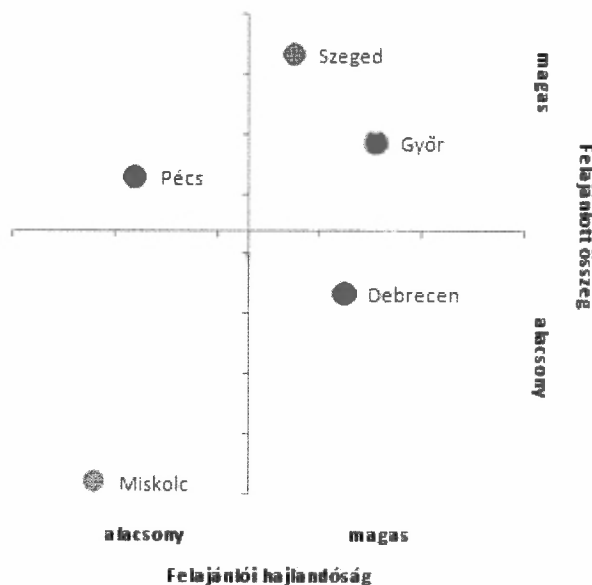
<i>Település</i>	<i>Egy szervezetre jutó összeg átlagosan (Ft)</i>	<i>Felajánlók száma (fő)</i>	<i>Egy szervezetre jutó felajánlói szám átlagosan (fő)</i>	<i>Egy főre jutó átutalt összeg (Ft)</i>	<i>100 lakosra jutó felajánlók száma (fő)</i>
<i>Debrecen</i>	428 908	48 272	549	4167	23,5
<i>Győr</i>	573 720	31 162	295	5431	24,1
<i>Miskolc</i>	378 029	33 246	457	2604	18,6
<i>Pécs</i>	355 499	30 412	440	5143	19,4
<i>Szeged</i>	426 417	38 019	469	6158	22,5

Forrás: APEH, TEIR adatbázis alapján saját szerkesztés.

Az adózók hajlandósága is különbözik az egyes települések esetében. A kevés aktív szervezethez például magas felajánló hajlandóság társul Győrben, ezzel is emelve mind az összes felajánlás, mind az egy szervezetre jutó felajánlások mértékét. Az egy szervezetre jutó felajánló szám is Győrben a legkisebb, ami a magas egy szervezeti összeg fényében azt jelenti, hogy a felajánlók többsége magasabb összegű személyi jövedelemadóú csoportból származik a többi város adózóihoz képest. A legkisebb felajánló hajlandóságot Miskolcon és Pécsen találtuk, ezzel szemben ez utóbbi városban az egy főre jutó átutalt összeg a harmadik legmagasabb az öt város tekintetében. Szegeden a legmagasabb az egy főre jutó átutalt összeg nagysága, 6158 Ft volt 2008-ban, és a felajánló szám is magas. Miskolc mindkét változó tekintetében a legrosszabbul szerepelt vizsgálatunkban. A két változó által alkotott, négy lehetséges helyzetet felvázoló képet az 1. ábrán jelenítettük meg, ahol a koordinátarendszer x tengelyeként az egy felajánlóra jutó összeg értékét, az y koordináta esetében pedig a korábban már ismertetett felajánló hajlandóságot vettük alapul. A koordinátarendszer origójaként a két változó öt település esetében mért értékeinek átlaga szolgált. Ez az egy felajánlóra vetített összeg esetében 4700 Ft volt, míg a felajánló hajlandóság kapcsán pedig 21,62%.

1. ÁBRA

Városok helyzete a felajánló hajlandóság és az egy felajánlóra eső összegek tekintetében, 2008
(Cities Compared by the Willingness of Offerers and Amount of Money per Offerer in 2008)

Forrás: APEH adatok alapján saját szerkesztés.

Az 1. ábra vizsgálatával a korábban említett és többek által hangoztatott különbségek megdőlni látszanak. Míg a szervezetek számában valóban van különbség, amit a kulturális és történelmi háttér indokolhat, addig a felajánló oldal mentalitásában ez nem jelenik meg ilyen tisztán. Ebben az esetben keveredik a lakosság jóléte (vásárlóereje), vagyis, hogy a településen mekkora az adózók számaránya és a fentebb már említett kulturális háttér, mint befolyásoló tényező. Ahol nagyobb a lakosságban az adózók aránya és több adót fizetnek, ott nagyobb valószínűséggel többen nyilatkoznak, így magasabb összegek jutnak a szervezeteknek. Ilyen város esetünkben Győr is. A nagy múltú egyetemi városokként számon tartott három város esetében három különböző állapot vázolható fel. Vagy minden szempontból magas értékek jellemzik a települést: ilyen esetünkben Szeged, vagy az egyik vagy a másik mutató szempontjából alacsonyabb az érték. Pécsen a felajánlók száma relatíve alacsony, de akik nyilatkoztak 1%-ukról, azok magasabb bevétellel rendelkeznek, míg Debrecenben sokan ajánlják fel 1%-ukat, de ez az összeg alacsonyabb, mint a többi településen. Ha tartjuk magunkat a fentebb vázolt magyarázó tényezőkhöz, akkor Miskolc rosszabb helyzetét az ipari szerkezetváltás és az ebből fakadó alacsonyabb befizetett adók és kevesebb adó jellemzi. Ez magyarázhatja az alacsony felajánló hajlandóságot és a befizetett alacsony összegeket is.

Nyertes szervezetek a megyeszékhelyeken

A felajánló adatok és az általános bemutatás után most vizsgáljuk meg közelebbről az egyes településeken az egyszázalékos felajánlást elnyert szervezeteket. Mint arról már a fentiekben írtunk, az egyszázalékos rendszer kialakítása azoknak a szervezeteknek kedvezett, amelyek korábban is foglalkoztak adománygyűjtéssel, kialakult módszereik és bejáratott csatornáik voltak, és nem utolsósorban erre a feladatra kiképzett alkalmazottakkal vagy önkéntesekkel rendelkeztek a leendő támogatók megszólítására. Ez a forma a legjobban az alapítványoknak kedvezett, ami országosan az ő részesedésüket növelte a pénzt kapó szervezetek körében. Bár az arányuk a támogatások összegét tekintve folyamatosan csökken (*Kuti* 2008, 80), ahogy újabb és újabb szervezetek lépnek színre, de elmondható, hogy az országos szinten még mindig a támogatások közel 80%-a alapítványi formában működő szervezetekhez jut, miközben arányuk az összes szervezet körében ennek csak a töredéke. Az öt vizsgált településen sincsen ez másképpen. Míg a nyertes szervezetek megoszlása tekintetében csak 60–66%-os az arányuk (*5. táblázat*), az átutalt pénzek tekintetében már az országos arányok érvényesek majdnem mindenhol (*6. táblázat*).

Ezen számadatok azt mutatják, hogy túlnyomórészt az alapítványi formában működő szervezetek alkotják a helyi „civil elitet”, amennyiben csak az egyszázalékos átutalásokat tekintjük mérvadónak. Kisebb különbségek azonban településenként adódnak, hiszen az alapítványi szereplők aránya Miskolcon a legmagasabb

(66,53%), Győrben pedig a legalacsonyabb (53,9%). Győrben tehát a kevesebb civil szervezetből az egyesületi, illetve egyéb, nem alapítványi formában működő szervezetek nagyobb arányban részesülnek a felajánlásokból. Ha a korábban már ismertetett „egyszázalékos piac” méretéből indulunk ki, akkor Győr magas nem alapítványi aránya is magyarázható, hiszen ahol kevesebb szervezet nagyobb felajánlási kedvű közösség körében kampányol, ott a kevésbé tehető, adományszerzésben nem jártas szervezetek is sikerrel járhatnak, míg egy kisebb piaccal és felajánló kedvvel rendelkező településen csak az adománygyűjtésben jártasabb szervezetek jutnak inkább támogatáshoz. Az alapítványok által begyűjtött felajánlások megoszlása tekintetében Miskolc messze az országos megoszlások felett teljesít, itt az összes felajánlás majdnem 90%-a alapítványokhoz kerül. Győr és Debrecen az országos átlaghoz közelítő értékeket mutat, míg Pécs és Szegeden az egyesületek előretörése tapasztalható a megszerzett pénzeszegek eloszlása tekintetében (6. táblázat). Ebben a két városban kiemelkedően magas a civilek száma, sőt, ahogy azt az adatok mutatják, az egyesületi adományozáshoz kötődő aktivitás is itt a legnagyobb.

5. TÁBLÁZAT

*A nyertes szervezetek számának megoszlása az egyes településeken
a különböző szervezeti formák között, 2008 (%)*
(Breakdown of Number of Successful Organizations in Each Settlement
between the Various Organization Forms in 2008, %)

<i>Település</i>	<i>Alapítvány</i>	<i>Egyesület, kör, klub, szövetség</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
<i>Debrecen</i>	64,66	34,43	0,91	100
<i>Győr</i>	53,90	44,07	2,37	100
<i>Miskolc</i>	66,53	32,00	1,47	100
<i>Pécs</i>	60,91	36,36	2,73	100
<i>Szeged</i>	60,77	38,17	1,07	100

Forrás: APEH adatok alapján saját számítás.

Érdeemes még megvizsgálni az egyszázalékos felmérésekben helyet nem kapó, a mi kutatásunkban „egyéb” névvel illetett kategóriát is. Tekintettel arra, hogy az egyszázalékos felajánlást nem csupán a nonprofit szféra szervezetei kaphatják, hanem egyéb kiemelt, önkormányzati vagy állami költségvetési intézmény is, ezen közintézmények megjelenésével újabb szereplők jelentek meg az egyszázalékos piacon. Ezek a szervezetek a következők lehetnek a törvény szerint:

- „Olyan könyvtári, levéltári, múzeumi és egyéb kulturális, illetve egyéb szórakoztatási tevékenységet folytató szervezet, amely a rendelkező nyilatkozat évének első napja előtti három év valamelyikében a helyi

önkormányzattól, az országos, illetve a helyi kisebbségi önkormányzattól, vagy a központi költségvetéstől egyedi támogatásban részesült.”

- A felsőoktatási törvényben meghatározott felsőoktatási intézmények.
- Országos szakmúzeum vagy szakgyűjtemény.
- Társadalmi szervezet, (köz.) alapítvány, amely a rendelkező nyilatkozat évének első napját megelőzően legalább 1 éve közhasznú tevékenységet végez, és a bíróság kiemelkedően közhasznú szervezetként nyilvántartásba vett.

6. TÁBLÁZAT

A nyertes szervezetek által megszerzett felajánlások megoszlása
az egyes településeken a különböző szervezeti formák között, 2008 (%)
(Breakdown of Donated Money to Organizations in Each Town
between the Various Organization Forms in 2008, Ft)

Település	Alapítvány	Egyesület, kör, klub, szövetség	Egyéb	Összesen
Debrecen	83,72	15,87	0,41	100
Győr	80,18	19,23	0,59	100
Miskolc	89,70	9,58	0,72	100
Pécs	71,11	27,34	1,55	100
Szeged	72,17	27,62	0,21	100

Forrás: APEH adatok alapján saját számítás.

Ezek a szervezetek sem számarányukban, sem az általuk megszerzett felajánlások méretének tekintetében nem rúgnak labdába a többi nonprofit mellett. Annak ellenére így van ez, hogy mindegyik település rendelkezik egyetemmel, nagyobb közművelődési intézménnyel, múzeummal. A 6. táblázatban látható értékek azonban csalókák, mert amennyiben végigböngésszük a kedvezményezettek listáját, kiderül, hogy vannak olyan intézmények – esetünkben a felsőoktatási intézmények –, ahol több, az intézményhez köthető nonprofit szervezet gyűjti az 1%-okat, réspiacokra bontva a nagy intézmény igényeit. Külön jelennek meg a hallgatói szervezetek civil szervezetei, az egyes intézményi sportkörök alapítványai és sportegyesületei és további felsőoktatási szervezetek. Tovább bonyolítja a képet Pécs esete, ahol az egyetem által fenntartott egészségügyi intézmények, klinikák alapítványai is megjelennek az egyszázalékos piacon. Összegzésül annyit elmondhatunk erről a csoportról, hogy nagyon kicsi az érdekérvényesítő képessége, többségében a begyűjtött felajánlások számában és összegében nagyon rosszul szerepel, kivéve a felsőoktatási intézmények, ahol viszont megjelenik a tényleges nonprofit szektor is, mint potenciálisan támogatható elem.

Az egyszázalékos rendszerrel kapcsolatban felmerült a korábbiakban az, hogy az innen szerezhető bevételek esetlegesek, ezért a pénzhez jutók száma és a legtöbb pénzhez jutó szervezet megoszlása is folyamatosan változik. Évről-évre más és más

szervezetek szerepelnek jól, annak függvényében, hogy éppen milyen intenzitással végezték kampányukat (*Kuti* 2008, 88). Az általunk vizsgált öt település esetében a fluktuációt nem csak a Top 10 szervezet kapcsán vizsgáltuk 2007-ben és 2008-ban, de a teljes lista megoszlását is átnéztük (7. táblázat). Az öt város mindegyikében a szervezetek közel háromnegyede szerepelt mind a két évben a támogatottak listáján. Pécsen és Győrben volt a legstabilabb a lista, a legnagyobb változást pedig Debrecen és Szeged szervezetei között találtuk.

7. TÁBLÁZAT

A 2007-ben és 2008-ban felajánláshoz jutók megoszlása az öt településen
(Distribution of Successful Organizations of the Five County Seats
in 2007 and 2008)

Település	Újrázók száma (db)	Újak száma 2007–2008 összesen (db)	Újrázók aránya 2008 (%)
Debrecen	401	239	73,04
Győr	231	123	78,31
Miskolc	366	188	77,05
Pécs	350	200	79,55
Szeged	354	192	75,48

Forrás: APEH adatok alapján saját számítás.

Átvizsgálva a két év legnagyobb és legkisebb átutalt összegeit az egyes települések esetében, azt találtuk, hogy míg Pécsen és Győrben még a legkisebb átutalt összeg is meghaladta az 1000 Forintot, addig Debrecenben esetében 114, Szegeden esetében pedig 469 Ft volt 2007-ben. Azoknál a szervezeteknél, ahol kisebb összegű felajánlást sikerül elérni, a legtöbbször nem fektetnek nagyobb hangsúlyt a következő évben az adakozók jobb megszólítására. Valószínűleg az ezen okból kifolyólag csaldott szervezetek helyére jönnek újabb szervezetek a következő évben, így az igény szint folyamatosan ugyanazon a szinten marad minden város esetében. (Éves összehasonlításban nincs jelentős különbség az egyes településeken a kedvezményezettek számában.) Az újrázók azok a szervezetek, ahol sikerült viszonylag jó eredményt elérni és a felajánlásokért folytatott küzdelemben ölt energiákkal meggyező vagy azt túllépő bevétel keletkezett.

A legjobban kampányoló, legtöbb felajánlást gyűjtő szervezetekkel folytattuk kutatásunkat. Az összes támogatáshoz jutó szervezetből azt a 10%-ot választottuk ki, akik a legtöbb támogatást kapták 2008-ban. A felső decilisbe Győrben tarozik a legkevesebb szervezet, szám szerint 30, Debrecenben pedig a legtöbb, 55 darab (8. táblázat). A szervezetek ezen felső 10%-a kapja meg a településen átutalt összes

1% közel kétharmadát, ebből kifolyólag a felajánlók kétharmada is ezeket a szervezeteket jelölte be kedvezményezettként. Amennyiben a szervezetek fajtájának megoszlását nézzük, látható, hogy az alapítványi forma jelenléte nagy, de a különböző városokban más arányban jutottak be egyéb szervezetek is. A kivétel Miskolc, ahol a felső decilist egy az egyben az alapítványi formában működő szervezetek uralkodják. De minden településre igaz, hogy a teljes listában talált 60–65%-os alapítványi arány a felső decilisben sokkal nagyobb lett. Szeged az egyetlen olyan település, ahol nagyobb számban kerültek be nem alapítványi formában működő egyesületek, a decilis 20%-át ők alkotják. Miskolc kivételével mindegyik városban volt olyan kiemelt szervezet, amely szintén bekerült a legtöbb felajánlást összegyűjtők közé. Győr és Pécs esetében ez a szervezet az állatkertet működtető kht, míg Szegeden és Debrecenben egy városrész fejlesztéséért felelő kht. (Meg kell, hogy jegyezzük, a Szegedi Vadaspark is bekerült ebbe a listába, de ott alapítványi formában gyűjtenek az intézmény javára.)

8. TÁBLÁZAT

*A felső decilisbe tartozó kedvezményezettek adatai a vizsgált öt településen, 2008
(Data of Beneficiaries in the Upper Deciles of the Five County Seats in 2008)*

Település	Felső decilisnek áttalalt összeg aránya (%)	Felső decilisnek utalók aránya (%)	Felső decilis (db)	Egyesületek száma a felső decilisben (db)	Egyéb kedvezményezettek száma a felső decilisben (db)
Debrecen	66,98	68,88	55	6	1
Győr	62,89	63,92	30	3	1
Miskolc	60,21	60,55	46	0	0
Pécs	59,17	61,30	44	4	1
Szeged	63,91	65,76	47	9	1

Forrás: APEH adatok alapján saját számítás.

A megszerzett pénzek mennyiségi megoszlásának vizsgálatakor a következő törvény-szerűségekre figyeltünk fel: a legtöbb pénzfelajánlást összegyűjtő szervezetek között rendre felbukkannak országos hatókörű szervezetek, amelyeknek nem a fővárosban, hanem a vizsgált megyei jogú városok valamelyikében van a központja. Itt jelennek meg az amúgy települési szinten elhanyagolható százalékban jelen lévő állatvédők is Pécsen, Debrecenben és Szegeden is. Ezek többnyire országos hatókörű szervezetek, és közülük több is egyesületi formában működik. A százmillió feletti bevételt elérő szervezetek nagy hányada tehát tevékenységében nem feltétlenül városhoz köthető. Ilyen

például a Miskolci Speciális Mentők számára pénzt gyűjtő közalapítvány is. Kivételt jelent Győr városa, ahol a megye kezelésében lévő kórház és az egyetem alapítványa ért el ekkora bevételt. Ebben a városban hiányoznak az országos szervezetek a listáról.

Az egyes városokban a legjobb eredményt elért szervezetek tevékenysége is különböző módon oszlott el, ezt szemlélteti a 9. táblázat. Mindenhol a városban működő oktatási intézményekhez (alap, közép és felsőfokúak egyaránt) köthető alapítványok teszik ki a legsikeresebb szervezetek nagy hányadát, ahol többnyire arról van szó, hogy a fenntartói támogatás mellett az intézmények egy másik bevételi forrást is sikerrel tudnak kihasználni. A siker oka abban keresendő, hogy ezek az intézmények tudják a legjobban megszólítani az adózókat, hiszen napi kapcsolatban állnak a diákokon keresztül azok szüleivel, akik szívesen támogatják ilyen formában gyermekeik oktatási intézményét. (Érdekes lenne megvizsgálni a jövőben, hogy a tanulói létszámhoz képest mekkora felajánlói számot tudnak felmutatni az egyes iskolatípusok.) A másik nagyon sikeres egyszázalékot gyűjtő tevékenységi terület az egészségügyhöz kapcsolódik, ahol a betegeken és hozzátartozóikon keresztül tudják könnyebben megszólítani az adózókat a szervezetek.

9. TÁBLÁZAT

A felső decilisbe tartozó szervezetek tevékenységek közötti megoszlása a vizsgált településeken, 2008 (%)

(Distribution Organizations in the Upper Deciles between Certain Non-profit Activities in 2008, %)

Település	Állatvédők	Egészségügy	Egyéb	Egyházi	Környezetvédelem	Kulturális/Sport	Oktatás	Szociális	Összesen
Debrecen	1,8	21,8	5,5	3,6	0,0	7,3	56,4	3,6	100
Győr	3,3	30,0	3,3	6,7	0,0	0,0	50,0	6,7	100
Miskolc	2,2	26,1	2,2	2,2	0,0	4,3	56,5	6,5	100
Pécs	2,3	27,3	11,4	4,5	2,3	9,1	31,8	11,4	100
Szeged	4,3	17,0	6,4	0,0	4,3	17,0	44,7	6,4	100

Forrás: Saját számítás.

Ezek az eredmények nem meglepőek, bár ellentétesek az országos eredményekkel, ahol a legsikeresebb szervezetek egyértelműen az egészségügyi tematikát felvállaló szervezetek, míg második legsikeresebb a környezetvédelemmel foglalkozó szervezetek csoportja, az oktatás területe alig jelenik meg (Kuti 2008, 82). Az oktatás megyei/önkormányzati szintre delegált elem, ami a településeken élőket közvetlenül érinti, ezért lehet ennyire fontos és érhet el ilyen jó eredményt a helyi felajánlások terén. Tovább növelné az oktatás arányát, ha minden, első körben az egészségügyhöz tartozó alapítványt az oktatáshoz is besorolnánk, mivel egyetemi fenn-

tartású klinika által fenntartott osztály alapítványáról van szó. Az egészségügyi tematikájú szervezetek több mint háromnegyede egyetemhez köthető Szegeden, de Debrecenben is találtunk erre két példát a tizenkét egészségügyi szervezet között.

Egy másik meglátásunk a különböző tevékenységi körök megjelenésével kapcsolatos. Azokban a városokban, ahol virágzó civil élet zajlik, mely a korábban elemzett regisztrált szervezeti számban és az 1%-hoz jutó szervezetek arányában is megfigyelhető, ott a legtöbb támogatást elnyerő szervezetek tevékenységi köre is jóval színesebb. Ilyen város Debrecen, de legfőképpen Pécs és Szeged.

Összefoglalás

A felmért öt megyei jogú városban az egyszázalékos kampány során a lakosok személyi jövedelemadójának 1%-ából támogatott szervezetek alapvető megoszlása és tulajdonságaik megegyeznek egymással. Az egyszázalékos piacot külsőleg meghatározó elemek azonban kijelölik az egyes településeken kampányoló szervezetek lehetőségeit. Nem mindegy ugyanis, hogy sok szervezet által uralt felajánlási piacon, vagy kevés szervezet „játszóteréül” szolgáló piacon kell begyűjteniük a kedvezményezett státust. Másrészt a felajánlási hajlandóság is nagyban befolyásolja az elérhető, potenciális támogatókat. A vizsgált városok képe azonban sokkal kiegyenlítettebb képet mutat mind országos, de főként a fővárossal történő összehasonlításban. Való igaz, hogy ezeken a településeken is könnyebben jutnak pénzhez a divatos témákat felvállaló szervezetek és az alapítványi forma is előnyt jelent, de a települések kisebb mérete és az ott élők csoportjaival történő szorosabb kapcsolattartás lehetősége miatt a vizsgált településeken a nem alapítványi formában működő, speciális tematikával foglalkozó, egyesületi vagy egyéb, nem alapítványi formában működő nonprofitok is sikerrel vehetik az 1%-ok megszerzésének akadályait. Az egyes települések korábbi múltja nem minden tekintetben predesztinálja az egyszázalékos piac működését, a települések lakosságának jelenlegi gazdasági helyzete árnyalja ezt a hatást. A legjobban teljesítő szervezetek nagy hányada azonban nem a klasszikus nonprofit közegekből érkezik, hanem a település lakosságának életében meghatározó (oktatás, egészségügy) önkormányzati vagy állami költségvetésből finanszírozott intézmény vagy annak egy részintézményének külön forrásokkal való ellátását hivatott alapítvány. Itt van ugyanis lehetőség közvetlen kapcsolat kiépítésére és az adományozók könnyű meggyőzésére (szülők, betegek). Sokkal érdekesebb lehet azonban azon szervezetek további kutatása, ahol ez a háttér nem kimutatható és mégis jól szerepelnek a lakosság megszólításában.

Irodalom

- Bocz J. (1999) A nonprofit szervezetek statisztikája. – *Statisztikai Szemle*. 8. 639–647. o.
- Bocz J. (2009) *A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon. A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig*. Budapesti Corvinus Egyetem Szociológiai és Társadalompolitikai Intézet. http://www.nonprofit.hu/files/1/6/4/4/8/16448_Disszert%E1ci%F3_Bocz_J%E1nos_2009.pdf Letöltve: 2009. 11. 24.
- Bocz J.–Emri I.–Kuti É.–Mészáros G.–Sebestény I. (1995) Gyakorlati, módszertani és stratégiai kérdések a nonprofit szektor statisztikai megfigyelésében. – *Gazdaság és Statisztika*. 3. 51–63. o.
- Bossányi K. (1997) Egy százalék. – *Mozgó Világ*. 23. 99–111. o.
- Civil Paletta Győrben 2008. (2008) Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata, Győr. <http://www.gyor.hu/adatok/civilpaletta2008.pdf>.
- Czike K.–Kuti É. (2006) *Önkéntesség, jótékonykodás, társadalmi integráció*. Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest. <http://mek.oszk.hu/04300/04310/04310.pdf> Letöltve: 2009. 11. 25.
- Egyszázalékos civil szervezetek gazdálkodása: jótékony homály. (2007) – *HVG*. 19. 17–18. o.
- Kákai L. (2009) Civil szervezetek regionális összefüggései. – *Civil Szemle*. 1–2. 130–144. o.
- Kuti É. (2008) Az első tíz év. A nonprofit szervezetek 1%-os támogatása az adatok tükrében. – *Esély*. 6. 74–104. o.
- Mészáros G.–Sebestény I. (1997) Gondolatok 1% körül. – *Beszélő*. 3. 53. o.
- Osváth L. (2009) *A nonprofit szektor földrajzi képe Magyarországon*. PhD értekezés. ELTE, Budapest. http://teo.elte.hu/minosites/ertekezés2009/osvath_l.pdf.
- Rácz Z. (2006) Ki mit vet – Civil verseny az adófelajánlásokért. – *Figyelő*. 14. 30–32. o.
- Rechnitzer J. (1998) Nonprofit szervezetek területi szerkezete. – Kurtán S.–Sándor P.–Vass L. (szerk.) *Magyarország évtizedkönyve 1988–1998*. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest. 539–553. o.

1% DONATIONS IN FIVE HUNGARIAN TOWNS

PÉTER TÓTH

The article deals with the situation of nonprofit organizations of five of the biggest Hungarian county seats namely Debrecen, Győr, Miskolc, Szeged and Pécs analyzing the distribution of one percent offered from individual's personal income tax. Settlements data were used beside the databases of APEH's one percent and personal income taxes. The most successful types of local organizations doing 1% campaigns are presented here and the town's recent view of nonprofit is compared to the attitude specific to the early post communist era in Hungary.